

„Magyar költők hol vótatok...?”

FOTÓ: KRISTÓ RÓBERT/ARCHÍV

Ezt kérdezi a Klézsén élő Duma István András, a Kárpátok övezte táj magyar költőitől Árváknak című versében, szemükre hányva, hogy „Rólunk semmit sem tudatok...” Pedig hát íme a bizonyosság, a Mirk László csíkszeredai tanár válogatásával és szerkesztésében, az immáron bővített kiadásban is megjelent versantológia. Az ezredforduló idején napvilágot látott első összeállítás előszavában azt írtam az akkor 62 csángó témájú verset tartalmazó kötetről, hogy „alkalmasint még férne bele”, s lám, az eltelt tizenhat esztendőben Mirk tanár úr nem tévedett, tovább gyűjtötte a bizonyítékokat, a moldvai magyarokkal foglalkozó verseket. A közelmúltban megjelent antológia ugyanannyi (18) moldvai népdalt, de részben más válogatásban, tizeneggyel több, moldvai magyarok sorsát felmutató verset tartalmaz.

Ötvenkét költő hetvenhárom verse a néhány százézes népcsoportról, amelynek talán harmada, ha még beszél magyarul, és talán néhány százán lehetnek közöttük, akik el is tudnák olvasni – ha hozzájutnának – ezeket az anyanyelvükön írt verseket. De hát Madách sem annak a háromnak – Ádámnak, Évának és Lucifernek – írta Az ember tragédiáját, akiről szól, hanem mindnyájunknak, az emberiségnek. Mirk László moldvai magyarokról összeállított versgyűjteménye sem csángóföldi testvéreinknek szól – elsősorban. Pedig fontos, nagyon fontos lenne, hogy ők is megismerjék. De ehhez hiányzik az a felelős értelmiségi réteg, amely közvetíthetné hozzájuk a



Az elnyomott, kismimmizett, édesanyjuk nyelvétől is megfosztott moldvai csángó magyarok sorsának meg kell érintenie mindnyájunkat

versek üzenetét. De még ha a néhány tucatnyi, anyanyelvünket fakultatív módon oktató moldvai magyar tanárhoz el is jutna, el is juthatna ez a könyv, az is csak valamelyest erősíthetné a moldvai magyarság önismertét. Pedig erre igen nagy szükség lenne ott, a Szeret mentén, a Tázló, a Tatros és a Moldva partjainál. Hogyha már nem tapasztalják, legalább olvassák, vagy ha nem olvassák, legalább halljanak róla – ünnepeiken,

vetélkedőiken, alkalmi irodalmi műsorokban. Hogy mégse legyen a „magyar költők” hangja pusztába kiáltott szó.

Mert ez a 101 vers történelmi adatokat is közöl arról a tájról és népéről. A legendás kezdetekről, Moldva megalapítása előtti időkről Arany János verseli meg a tartomány tatároktól való megszabadításának mondját, amikor a Lajos király parancsára Moldvában harcoló Lackfi Endrét, Erdély vajdáját a váradi sírjából életre kelt Szent László király ércszobrára segítő győzelemre. Fel-felvillan egy-egy morzsa a moldvai magyarok történelméből, akik „...bibliát fordítanak”, ahol olyan magyarok falvakat lehet találni, akikről „tizenhét esztendeje nem gondoskodott pap...”, legföljebb a velük bolyongó páter Zöld Péter, aki „hosszú bujdosásra jött vót bé Módvába”. Találkozunk Fazekas Mihállyal, a Ludas Matyi költőjével, aki azokról az időkről ír, amikor I. Ferenc császár beavatkozott az orosz–török háborúba, egy időre megszállta Moldva északi részét, s a kutatás számára rendkívül értékes térképfelvételeket és összeírásokat készített, s mint verséhez fűzött lábjegyzetből kitűnik csapatával hetekig állomásozott a ma is magyar népségű Trunk község határában. El egészen a XX. századig, amikor az állami iskolahálózat megteremtésével a sok kicsi csángó magyar gyermeknek „oláh nyelvbe törték szenge magyar nyelvét...”, amint a Jász Viktor néven publikáló Libisch Győző elpanaszolja Az ördög nyelve című versében.

De mert költői alkotások gyűjteménye ez a könyv, a versek legtöbbször az érzelmek világát tükrözi: a csángók alakját felmagasztalja, sorsukat pedig megsiratja. Az előbbire szép példa Magyar Lajos Csángó lányról szóló verse:

„Szemre törékeny, alakuló teste
egyetlen perdülő munkamozdulat,
tán az öröklét magvait ássa el itt,
a Szeret mellett, a szürke ég alatt.”

Vagy Lakatos Demeter híressé vált versének apója, aki a költő emlékei szerint kézen fogva magyarázta neki, kicsike unokájának a csángó identitás akkor még elevenen élő lényegét, nevezetesen hogy ott, „hol a nap leszentül”, „ott vagyand a műk országunk...”

De a kötet legtöbb versének témája a moldvai magyarok sorsa miatti siralom. Mert ez a sors olyan, miként

Eszeteró István fogalmazta Csángók című versében: „Mintha vadászterület volna a nemzet, a nép”. Vagy ahogyan Duma-István András érzi En országom Moldováról szólva:

„Szájom bé van dugva
Szemem el burkolva
Nem tudnak meg értni
Nyelvemen beszélni”

Hiszen, mint Ferencz Imre írja a csángókról: „nyelvünk romlik szakadozik / drága vásznát-szövetét / idegen anyaggal / foldozgatjuk”.

Az 52 költő többsége egyetlen verssel szerepel a kötetben, bár többen is vannak, akik megérdemelnének többet is, de akkor az antológia túllépné a sorozatcím által megszabott számot. Néhány költő esetében azonban kivételezett a kötetet összeállító Mirk László. Természetes, hogy több művet is beválogott a moldvai magyarok közül való költők verseiből, így a szabófalvi Lakatos Demetertől 5, a somoskai Demse Mártontól 3, a klézséi Duma-István Andrástól 4, a lujzikalagori Gábor Feliciától 2, a magyarfalusi Iancu Laurától 5, és a bukovinai Hadikfalván született Tamás Menyhértől 2 verset olvashatunk. Rajtuk kívül a bukaresti – majdnem csángó – Czégő Zoltán (2) és Ferencz Imre (4), a Moldvai Magyarság folyóiratot alapító Ferenczes István (5), a Garam menti Nagyövedről való Garai István (3), a nagyenyedi Jékely Zoltán (2), a nemrég elhunyt nagygalambfalvi Kányádi Sándor (4), valamint a Budapesten született Kovács István (2) és Lezsák Sándor (3) kapott a kötetben egynél több helyet.

Az 52 költő egytizede tehát moldvai–bukovinai „csángó”, szeretik szülőföldjüket, s ezt az érzést – olykor dőcögve, helyesírást nem ismerve – meg is vallják verseikben:

„Szebb falu földön nem lehet,
amit elhattam én hon,
hul foly Moldva és Szeret
a virágos tájakon” – írja Lakatos Demeter. Duma-István András „gyönyörű csángó néperől” énekel, de kétségszerűen becsüli fel, mert: „Temetőbe siraink
Nem tudnak nyugodni
Megértük a hótakat
El fogjuk lesz tagadni.”

Végül pedig könyörgőre fogja, hiszen a moldvai magyarok évszázadok óta egyebet se tesznek, tehetnek, mint könyörögnek – nyelvükön szóló papért, kérésüket meghallgató püs-

pökhöz, papához, s mert ilyet nem kaptak, leginkább az Úristenhez:

„Hanem tū Kárpátok
Ketté szakagatok
Münköt Moldovába
Veszni ne hagyatok.”

De azért kiderül ebből a páratlan versantológiából az is, hogy ha nem is volt a moldvai magyaroknak értelmiségük, ha papjaik üldözték is anyanyelvüket, ha a magyar állam külső vagy belső okokból csak ritkán törődött velük, mindig voltak és vannak a magyar költők és tudósok között, akik – bár fegyvertelenül, de a nekik is szánt sorsot felismerve – hangot adtak, szót emeltek csángó testvéreikért. Ők azok, akikről a csángó vagy más, róluk író költők megemlékeztek: Domokos Pál Péter, Kallós Zoltán, Gegő Elek, Zöld Péter... és mások, egészen Szent Lászlóig, Szent Istvánig.

A moldvai csángó magyarok sorsát eddig főként tudományos területekről, a néprajzi, nyelvészeti, történelmi irodalomból ismerhette meg, akit érdekelt ez a sors. Most a költészet világából érkeznek a híruk, s – egy kis túlzással – a valóság égi másával ismerkedhetünk meg Mirk László 101 vers és ének a moldvai magyarokról című kötetéből. Bizony vádolnak ezek a versek. Vádolnak, de fel is emelnek. Bennük van feledékenységünk, önmagunkkal szembeni tehetetlenségünk. Vádolják azokat, akik ide juttatták moldvai magyar testvéreinket, de vádolnak bennünket is, akik oly sokszor megfélemedtünk róluk. Ám fel is emelik az elnyomott, kismimmizett, édesanyjuk nyelvétől is megfosztott csángókat. Felemelik őket nemcsak az egyetemes magyar irodalomba, de a ki tudja, hol lakó Istenhez is, akit anyanyelvükön templomaikban nem is dicsérhetnek. Sorsuknak meg kell érintenie mindnyájunkat: ökölbe szorul a kezünk, feltámad a lelkiismeretünk. Ferencz Imre teszi fel Urunkhoz szólva, a sokunkban megfogalmazódó kérdést Csángók című versében:

„Kinek az érdeke hogy általunk
egy más nemzet vallja magát
híveidnek Uram
szeress minket a Szeret partján
és szabadíts meg a gonoszaktól
akik ellenünk vétkeznek...”

HALÁSZ PÉTER

A szerző csángó- és néprajzkutató

